

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Prof. dr Andrzej ZOLL

00-090 Warszawa
Al. Solidarności 77

Tel. centr. 551 77 00
Fax 827 64 53

Warszawa, 3 czerwiec 2003 r.

36089

RPO-435179-X/03/KP

Pan
Krzysztof Janik
Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji

Szanowny Panie Ministrze,

Zwrócili się do mnie przedstawiciele stowarzyszeń sołtysów z prośbą o rozważenie zmiany statusu sołectw, w tym organów sołeckich i sołtysa. Mieszkańcy wielu wsi coraz częściej postrzegają samorządowe struktury gminne jako zbyt odległe od problemów, które trzeba na co dzień rozstrzygać w sołectwach. Stąd pojawiają się konkretne postulaty, nie dotyczące wyłącznie pozycji sołtysa i zebrania wiejskiego, ale przede wszystkim kompetencji sołectwa.

Wprawdzie podstawowe zasady funkcjonowania sołectwa zostały określone w ustawie o samorządzie gminnym, jednakże pozostawiają one organom gminy pełną dowolność w powoływaniu i ustalaniu zasad funkcjonowania jednostek pomocniczych. Zgodnie art. 3 ust. 1 oraz art. 22 ustawy, o ustroju gminy stanowi jej statut, podlegający ogłoszeniu w wojewódzkim dzienniku urzędowym, określający organizację wewnętrzną oraz tryb pracy organów gminy. Art. 5 ust. 1 i 2 ustawy stanowi, iż gmina może tworzyć jednostki pomocnicze takie jak sołectwa, dzielnice, osiedla i inne. Zasady tworzenia, łączenia podziału oraz znoszenia jednostki pomocniczej, a także jej organizację i zakres działania określa rada gminy w odrębnym statucie -zgodnie z art. 35 ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym. Szczegółowe zasady wyboru sołtysa nie zostały wskazane w ustawie, co oznacza, iż rada gminy posiada uprawnienia do ich ukształtowania w drodze uchwały, w formie uchwalanego przez nią statutu lub regulaminu. Zasady te z chwilą ich

uchwalenia przez radę gminy stają się prawem miejscowym, obowiązującym na terenie działania tego sołectwa.

Treść prawna biernego i czynnego prawa wyborczego określona natomiast została w ustawie z dnia 16 lipca 1998 r. - Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw. Ustalone przez tą ustawę bierne i czynne prawo odnosi się jednak do radnych - członków organu stanowiącego gminy. Zasady wyborcze dotyczące wyborów członków zebrania wiejskiego, rady sołeckiej oraz sołtysa nie są zawarte w ustawach, mogą być natomiast zawarte w statucie sołectwa lub w osobnym regulaminie dotyczącym wyborów do władz sołectwa, stanowiącym załącznik do statutu sołectwa. Przepisy te nie mogą być sprzeczne z prawem powszechnie obowiązującym oraz prawem miejscowym, mogą jednak wprowadzać uregulowania szczególne, stanowiąc np. o szczególnych cechach kandydatów na sołtysa oraz członków rady sołeckiej lub o zasadach zwoływania zebrań rady sołeckiej, w tym zebrania wyborczego dla celów wyboru władz sołectwa. Uregulowania te mogą także zawierać szczególne zasady zawiadamiania mieszkańców sołectwa o zebraniach wiejskich, zebraniach rady sołeckiej itp.

Stowarzyszenia sołeckie, które zwróciły się do mnie z prośbą o poparcie ich starań mających na celu zmianę statusu sołectwa nie kwestionują obowiązującego ustroju samorządowego, zwracają jednakże uwagę, iż zaistniała potrzeba wyposażenia sołectwa w prawa i obowiązki które nie będą arbitralnie ustalane przez rady gmin. Z uwagi na fakt, iż radnymi zostają osoby zamieszkujące w różnych wsiach, często ich dążenia i aspiracje są odmienne. Niektóre małe wsie dążą do zachowania swojej odrębności i tożsamości w granicach gmin (co można najlepiej zaobserwować we wsiach zamieszkałych przez mniejszości narodowe i etniczne), ich prawa nie są jednak przez większość akceptowane. Często gminy nie powołują jednostek pomocniczych, albo też w przypadku ich powołania uchwalają statuty zawierające bardzo lakoniczne zapisy dotyczące ich funkcjonowania. W sytuacji konfliktu - np. związanego z likwidacją, przekształceniem lub powstaniem szkoły - mieszkańcy sołectwa powołują się na swoje prawa zapisane w statucie sołectwa, te jednak są zupełnie odmiennie interpretowane. Statusy sołectw są uchwalane jako załączniki do statutów gmin, jednakże nie podlegają one tak dokładnemu nadzorowi pod kątem ich zgodności z prawem jak statuty gmin. Nie ma także formalnoprawnej możliwości zaskarżenia statutu sołectwa do organów nadzoru.

W skargach które wpływają do BRPO, a dotyczą np. likwidacji szkół lub funkcjonowania lokalnych stowarzyszeń obywatelskich wielokrotnie zwracano uwagę na potrzebę regulacji ustawowej uprawnień majątkowych sołectwa, a w tym nadanie sołectwom osobowości prawnej w zakresie gospodarowania wydzielonym lub powierzonym mu mieniem. Stowarzyszenia sołtysów natomiast postulują uwłaszczenie sołectw na ziemiach odzyskanych, zdecentralizowanie finansów państwa do szczebla najniższego jakim jest jednostka pomocnicza, doprowadzenie do zmiany statusu i wizerunku sołtysa w strukturach samorządowych, zwłaszcza w kontekście naszego

wejścia do Unii Europejskiej, uproszczenie procedury powstawania sołectwa, a w szczególności uniezależnienie jej od dobrej woli rad gmin, uproszczenie przepisów w zakresie rejestracji „sołectwa” jako stowarzyszenia w Krajowym Rejestrze Sądowym, umożliwienie sołectwu zakładania konta bankowego, a przede wszystkim wprowadzenie zmiany do art. 37a i art. 37b ustawy o samorządzie gminnym przez zastąpienie słowa „może” słowem „powinien” lub innym bardziej jednoznacznie zobowiązującym gminy do tworzenia sołectw.

Mając na uwadze jak ważna jest w demokratycznym państwie prawa aktywność najmniejszych wspólnot lokalnych będę wdzięczny za rozważenie powyższej argumentacji i przedstawienie stanowiska w tej sprawie.

Uprzejmie proszę również o poinformowanie czy toczą się w przedmiotowej sprawie prace legislacyjne, mające na celu zmianę statusu sołectwa.

Z wyrazami szacunku

/-/